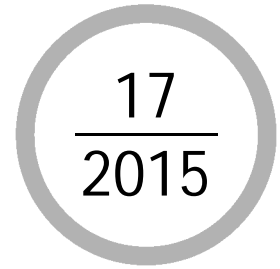

Pakolaisvakoilun säätäminen rangaistavaksi

Lausuntotiivistelmä

Pakolaisvakoilun säätäminen rangaistavaksi

Lausuntotiivistelmä

19.3.2015

Julkaisun nimi	Pakolaisvakoilun säätäminen rangaistavaksi Lausuntotiivistelmä
Tekijä	Lauri Rautio
Oikeusministeriön julkaisu	17/2015 Mietintöjä ja lausuntoja
OSKARI numero	OM 18/41/2013
ISSN-L	1798-7105
ISSN (PDF)	1798-7105
ISBN (PDF)	978-952-259-445-7
URN	URN:ISBN:978-952-259-445-7
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-445-7
Asia- ja avainsanat	pakolaisvakoilu, rikos, rikosoikeus, kriminalisointi, henkilöön kohdistuva tiedustelutoiminta
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeriössä julkaistiin 17.12.2013 arviomuistio niin sanotun pakolaisvakoilun säätämisestä rangaistavaksi. Muistio laadittiin, koska useat järjestöt ja suojelupoliisi ovat tehneet aloitteita asiassa. Pakolaisvakoilulla tarkoitetaan yleensä vierasta valtiota hyödyttävää tietojen hankintaa henkilöstä siten, että tiedustelun kohde tai hänen läheisensä joutuvat tai ovat vaarassa joutua vieraan valtion vainon tai painostuksen kohteeksi.</p> <p>Muistiosta pyydettiin lausuntoja yhteensä 26 taholta, ja lausuntoja saatiin 21.</p> <p>Lausunnonantajat suhtautuvat yleisesti ottaen myönteisesti harkittavaksi ehdotettuihin lainmuutoksiin ja niiden perusteluihin. Pakolaisvakoilun kriminalisointia kannattavat lähes kaikki lausunnonantajat. Jotkut lausunnonantajat eivät kuitenkaan pidä kriminalisointia välttämättömänä tai tarpeellisena.</p>

Rangaistussäännöksen sijoittamista Suomen valtiollisten etujen ja oikeuksien vastaisia rikoksia koskevaan rikoslain 12 lukuun kannattaa suurin osa kysymyksestä lausuneista. Jonkin verran kannatusta saa myös säännöksen sijoittaminen henkilön poliittisten oikeuksien vastaisia rikoksia koskevaan 14 lukuun. Rangaistusasteikon osalta esitetyistä kahdesta vaihtoehdosta (vankeutta enintään kuusi kuukautta tai yksi vuosi) lausunnoissa kannatetaan yhden vuoden rangaistusmaksimia. Syyteoikeutta koskien suurin osa kysymyksestä lausuneista kannattaa rangaistussäännöksen saattamista virallisen syytteen alaiseksi. Muutamit lausunnonantajat kannattavat pakolaisvakoilun syyteoikeuden riippuvuutta asianomistajan vaatimuksesta tai erittäin tärkeästä yleisestä edusta.

PRESENTATIONSBLAD

19.3.2015

Publikationens titel	Kriminalisering av flyktingspioneri Remissammandrag
Författare	Lauri Rautio
Justitieministeriets publikation	17/2015 Betänkanden och utlåtanden
OSKARI nummer	OM 18/41/2013
ISSN-L	1798-7105
ISSN (PDF)	1798-7105
ISBN (PDF)	978-952-259-445-7
URN	URN:ISBN:978-952-259-445-7
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-445-7
Sak- och nyckelord	flyktingspioneri, brott, straffrätt, kriminalisering, underrättelseverksamhet mot person
Referat	<p>Den 17 december 2013 publicerades vid justitieministeriet en bedömningspromemoria om kriminalisering av s.k. flyktingspioneri. Promemorian utarbetades på grund av att flera organisationer och skyddspolisen har lyft fram frågan. Med flyktingspioneri avses i allmänhet anskaffning av uppgifter om en person för en främmande stats räkning så att den som är föremål för underrättelseverksamheten eller hans eller hennes närstående utsätts eller riskerar att utsättas för förföljelse eller påtryckning av den främmande staten.</p> <p>Promemorian sändes på remiss till sammanlagt 26 myndigheter och organisationer, och det kom in 21 yttranden.</p> <p>Remissinstanserna förhöll sig allmänt taget positivt till de lagändringar som skulle övervägas och motiveringen till dem. Så gott som alla remissinstanserna understöder en kriminalisering av flyktingspioneri. En del av remissinstanserna</p>

anser dock inte att en kriminalisering är vare sig nödvändig eller behövlig.

Merparten av dem som yttrade sig om frågan förespråkar att straffbestämmelsen tas in i strafflagens 12 kap., som gäller brott som riktar sig mot Finlands statliga intressen och rättigheter. Också förslaget om att ta in bestämmelsen i 14 kap., som gäller brott mot en persons politiska rättigheter, får en del understöd.

Av de två föreslagna alternativa straffskalorna (fängelse i högst sex månader eller ett år) understöder remissinstanserna ett straffmaximum på ett år. När det gäller åtalsrätten förespråkar merparten av dem som yttrade sig om frågan att straffbestämmelsen ska höra under allmänt åtal. Några av remissinstanserna förespråkar att åtalsrätten för flyktingspioneri ska vara beroende av ett målsägandeyrkande eller ett synnerligen viktigt allmänt intresse.

SISÄLLYS

SISÄLLYS	9
1 Johdanto	10
2 Lausuntojen pääasiallinen sisältö	11
3 Lausuntojen tarkempi sisältö lausunnonantajittain	12
4 Lausuntotahot	30

1 Johdanto

Oikeusministeriössä julkaistiin 17.12.2013 arviomuistio niin sanotun pakolaisvakoilun säättämisestä rangaistavaksi. Muistio laadittiin, koska useat järjestöt ja suojelupoliisi ovat tehneet aloitteita asiassa.

Pakolaisvakoilulla tarkoitetaan yleensä vierasta valtiota hyödyttävää tietojen hankintaa henkilöstä siten, että tiedustelun kohde tai hänen läheisensä joutuvat tai ovat vaarassa joutua vieraan valtion vainon tai painostuksen kohteeksi. Vakoilu kohdistuu yleensä henkilöihin, jotka ovat muuttaneet kotimaastaan jouduttuaan siellä syrjinnän tai väkivallan kohteeksi esimerkiksi mielipiteidensä tai kansallisen alkuperänsä vuoksi. Toiminta voi jo nykyään täyttää rangaistavaksi säädetyn teon tunnusmerkit, jos siinä on kyse esimerkiksi salakatselusta tai salakuuntelusta, laittomasta uhkauksesta, pakottamisesta tai vainoamisesta. Rikoslaisissa on myös säädetty rangaistavaksi poliittisten toimintavapauksien loukkaaminen.

Muistiossa arvioidaan, että nykyiset rikoslain säännökset eivät kuitenkaan kaikilta osin sovellu pakolaisvakoiluksi katsottavaan toimintaan. Tämä koskee muistion mukaan erityisesti toiminnan varhaisvaihetta, kun henkilöstä vasta kerätään tietoja toisen valtion hyväksi. Muistiossa katsotaan, että mahdollinen kriminalisointitarve voitaisiin kattaa ottamalla rikoslain 12 lukuun uusi 9 a § henkilöön kohdistuvasta luvattomasta tiedustelutoiminnasta. Pykälä on ehdotettu muotoiltavaksi seuraavasti:

*Joka vierasta valtiota hyödyttääkseen oikeudettomasti hankkii (salaa tai petoksellisesti) sellaisen tiedon henkilön poliittista mielipidettä tai henkilökohtaista olosuhdetta koskevasta seikasta, joka vieraalle valtiolle luovutettuna aiheuttaa vaaraa hengelle, terveydelle tai vapaudelle, on tuomittava henkilöön kohdistuvasta luvattomasta tiedustelutoiminnasta/tietojen keräämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuu-
kaudeksi/yhdeksi vuodeksi.*

Muistiossa ehdotetaan, että kyseessä olisi niin sanottu asianomistajarikos. Lisäksi muistiossa ehdotetaan muutoksia poliittisten toimintavapauksien loukkaamista koskevaan rikoslain 14 luvun 5 §:n säännökseen.

Muistiosta pyydettiin lausuntoja yhteensä 26 taholta. Lausuntojen antamisen määräaika oli 31.1.2014. Muistiosta saatiin 21 lausuntoa. Tarkemmat tiedot siitä, miltä tahoilta lausuntoja pyydettiin ja saatiin löytyvät tiivistelmän jaksosta 4.

2 Lausuntojen pääasiallinen sisältö

Lausunnonantajat suhtautuivat yleisesti ottaen myönteisesti muistiossa harkittavaksi ehdotettuihin lainmuutoksiin ja niiden perusteluihin.

Pakolaisvakoilun kriminalisointia kannattivat lähes kaikki lausunnonantajat. Jotkut lausunnonantajat eivät kuitenkaan pitäneet kriminalisointia välttämättömänä tai epäilivät, onko pakolaisvakoilun rangaistavaksi säätämiseksi olemassa kriminalisoinneilta vaadittavaa painavaa yhteiskunnallista tarvetta.

Rangaistussäännöksen sijoittamista muistiossa ehdotetun mukaisesti Suomen valtiolisten etujen ja oikeuksien vastaisia rikoksia koskevaan rikoslain 12 lukuun kannatti suurin osa kysymyksestä lausuneista. Jonkin verran kannatusta sai myös säännöksen sijoittaminen henkilön poliittisten oikeuksien vastaisia rikoksia koskevaan 14 lukuun.

Edellytystä rangaistavan toiminnan salaisuudesta tai petokellisuudesta vastusti suurin osa kysymyksestä lausuneista. Muutamat lausunnonantajat kannattivat säännöksessä tarkoitetun hyötyjätahon laajentamista kattamaan vieraiden valtioiden lisäksi tiettyjä ei-valtiollisia toimijoita.

Rangaistusasteikon osalta lausunnot koskivat muistiossa ehdotettua enimmäisrangaistusta. Muistiossa esitetyistä kahdesta vaihtoehdosta (vankeutta enintään kuusi kuukautta tai yksi vuosi) kannatettiin yhden vuoden rangaistusmaksimia. Muutama lausunnonantaja kannatti yhtä vuotta ankarampaa rangaistusmaksimia.

Syyteoikeutta koskien suurin osa kysymyksestä lausuneista kannatti rangaistussäännöksen saattamista virallisen syytteen alaiseksi. Muutamat lausunnonantajat kannattivat muistiossa ehdotetun mukaisesti pakolaisvakoilun syyteoikeuden riippuvuutta asianomistajan vaatimuksesta tai erittäin tärkeästä yleisestä edusta.

Muistiossa ehdotettuja muutoksia poliittisten toimintavapauksien loukkaamista koskevaan rikoslain 14 luvun 5 §:ään käsiteltiin vain muutamissa lausunnoissa. Yhdessä lausunnossa kyseisiä muutoksia kannatettiin sellaisinaan. Yhdessä lausunnossa nähtiin ongelmia sekä pykälän nimikkeessä että sen kattavuudessa.

3 Lausuntojen tarkempi sisältö lausunnonantajittain

Amnesty International Suomen osasto ry (jäljempänä Amnesty) ei vaadi uutta kriminalisointia, mutta ei myöskään vastusta sitä. Mikäli katsotaan, että ihmisoikeussopimusten ja kansainvälisten velvoitteiden mukaisen suojeluvelvoitteen toteuttaminen sitä edellyttää, voidaan uusi kriminalisointi nähdä perusteltuna.

Amnestyn tiedossa on tapauksia, joissa vieraan valtion toimijat tai vieraan valtion lukuun toimivat yksityishenkilöt ovat uhanneet, pelotelleet tai seuranneet Suomessa oleskelevia ulkomaalaisia. Pakolaisvakoilun uhrit ovat usein lähteneet kotimaastaan koska heitä on vainottu kotimaassaan esimerkiksi rodun, uskonnon, kansalaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta. Usein he ovat edelleenkin edellä mainituista syistä kotimaansa viranomaisten mielenkiinnon kohteena.

Pakolaisvakoilun kriminalisoinnilla suojeltava oikeushyvä voi Amnestyn mukaan olla monitahoinen. Yhtäältä toimet kohdistuvat yksilön vapauteen ja turvallisuuteen, toisaalta toimet voivat myös kohdistua suorasti tai epäsuorasti Suomen valtioon. Tiettyä henkilöä saatetaan vakoilla osana suurempaa operaatiota. Pakolaisvakoiluksi katsottavat teot voivat sisältää sellaisia toimia, joista voitaisiin syyttää myös esimerkiksi rikoslain 12 luvun 5, 6, 7 ja 9 §:n nojalla. Tältä osin voisi Amnestyn mielestä olla perusteltua sijoittaa pakolaisvakoilun kriminalisointi rikoslain 12 lukuun.

Amnesty toteaa sen tiedossa olevien tapausten pohjalta, että pakolaisvakoilu käsittää hyvin erilaisia toimia tilanteesta ja henkilöstä riippuen. Jokainen tilanne on erilainen ja samanlaisia kertomuksia ei ole. Tekomuotojen tai tekotapojen määrittelemine ennalta voi siksi olla hyvin haastavaa. Monet pakolaisvakoilua kokeneet ovat kuitenkin kertoneet Amnestylle että heitä on seurattu, uhattu ja valokuvattu avoimesti ja julkisilla paikoilla. Tapahtumiin ei välttämättä ole liittynyt mitään salattavaa, petollista tai muulla tavoin epäilyttävää tai rikollista toimintaa. Siksi olisi Amnestyn mukaan toivottavaa, että pakolaisvakoiluun voitaisiin puuttua ilman erillistä edellytystä siitä, että tekijä on toiminut salaisesti tai petoksellisesti (muistion s.11).

Tietyissä tilanteissa ja valtioissa myös ei-valtiollisilla toimijoilla tai valtioon rinnastettavilla tahoilla (esimerkiksi järjestäytynyt kapinallisliike, sotilasryhmä tai ryhmittymä joka hallitsee tiettyä aluetta vieraassa valtiossa) voi olla mielenkiintoa ja resursseja pakolaisvakoiluun. Kansainvälisessä oikeudessa ei-valtiollisten toimijoiden vastuu rinnastetaan joskus valtion vastuuseen teoista. Amnesty International katsoo, että tätä tulisi vielä pohtia ja selvittää tarkemmin. Ei-valtiollisten toimijoiden rajaaminen tekijäpiirin ulkopuolelle ei siten välttämättä ole tarkoituksenmukaista.

Amnesty haluaa kiinnittää huomiota myös siihen, että joissakin tilanteissa vieraan valtion tai kansainvälisen järjestön tiedustelutoiminta Suomessa voi olla laillista ja jopa perusteltua. Esimerkiksi kansainvälisiin rikoksiin (joukkotuhonta, hyökkäysrikos, rikos ihmisyyttä vastaan, sotarikos, kidutus, laitton teloitus ja tahdonvastainen katoaminen) syyllistyneitä henkilöitä on todettu oleskelevan myös Suomessa. Nämä henkilöt voivat olla vieraan valtion, kansainvälisen tuomioistuimen tai kansainvälisen järjestön mielenkiinnon tai tiedustelun kohteena. Valtaosa tämänlaisesta toiminnasta tehdään mitä luultavimmin virallisia oikeusapukeinoja ja -sopimuksia hyödyntäen, mutta täyttää varmuutta siitä ei tietenkään voi olla. Varsinkin tutkinnan alkuvaiheessa tapahtuva hyvin epävirallinen tiedustelu voinee tapahtua myös ilman virallisia pyyntöjä. Jokaisella valtiolla on velvollisuus tutkia rikokset ja tehdä yhteistyötä rikoksia tutkivien kansainvälisten tuomioistuinten kanssa, jotta rankaisemattomuus kansainvälisistä rikoksista voidaan poistaa. Tältä osin on Amnesty mielestä syytä tarkistaa, ettei pakolaisvakoilun kriminalisointi estä näistä rikoksista tehtävää tehokasta tutkintaa.

Koska pakolaisvakoilu on vieraan valtion, tai siihen rinnastettavan tahon, toimintaa Suomessa se liittyy myös Suomen suhteisiin vieraiden valtioiden kanssa. Tältä osin tulee Amnesty mukaan pohtia, voiko Suomi estää pakolaisvakoilua myös diplomatian keinoin. Arviomuistiossa todetaan, että silloin kun pakolaisvakoiluun syyllistyy vieraan valtion diplomaatti, hänet voidaan todeta persona non grataksi. Sen lisäksi tulee arvioida, voisiko ulkoministeriö puuttua pakolaisvakoiluun diplomatian keinoin, esimerkiksi kirjelmöimällä vieraan valtion suurlähetystöön. Vastaavalla toiminnalla saattaisi olla ehkäisevä vaikutus pakolaisvakoiluun. Ennen toimenpiteisiin ryhtymistä tulee kuitenkin arvioida jokainen yksittäinen tilanne huolella ja neuvotella asiasta uhrin kanssa.

Amnesty mielestä riippumatta siitä, säädetäänkö pakolaisvakoilusta erillinen rikosnimike, tulee oikeusministeriön varata resursseja siihen, että pakolaisvakoilusta ja sen uhriksi joutuneen oikeussuojasta tiedotetaan ihmisille selkeästi ja tehokkaasti. Lisäksi on pidettävä mielessä, että pakolaisvakoilun uhriksi saattaa joutua traumatisoitunut pakolainen, jolla ei ole luottamusta lainvalvontaviranomaisiin tai joka on kotimaassaan joutunut lainvalvontaviranomaisten tekemien vakavienkin ihmisoikeusloukkausten kohteeksi. Toimiminen poliisin kanssa voi olla vaikeaa tai jopa traumaattista. Tämä on otettava huomioon poliisin ja syyttäjien toiminnassa liittyen pakolaisvakoiluun ja tarvittaessa uhreille on annettava erityistä tukea prosessin aikana.

Eduskunnan oikeusasiamies ei pidä lausunnon antamista asiassa tarpeellisena.

Helsingin hovioikeus ei toimita asiasta varsinaista lausuntoa, vaan hovioikeudessa arviomuistiosta tehdyn muistion.

Muistion mukaan asian valmistelun jatkaminen on perusteltua. Helsingin hovioikeuden mielestä pakolaisvakoilun eri muotojen säätäminen rangaistavaksi omassa säännöksessään voisi helpottaa ilmiön monimuotoisuuden tunnistamista ja olisi siten omiaan helpottamaan lainkäyttäjää säännöksen soveltamisessa käytännön tilanteissa. Se, että pakolaisvakoilu voisi tulla rangaistavaksi useiden eri rikoslain säännösten nojalla, vaikeuttaa todennäköisesti sekä syyttäjän syyteharkintaa että tuomioistuimen harkintaa.

Hovioikeus katsoo, että arviomuistiossa ja siihen liitettyissä alustavissa pykäläluonnoksissa ei ole käsitelty tilanteita, joissa muun kuin painostuksen tai uhkauksen sijasta on kysymys vainoamisesta erityisesti ulkomaalaislaissa säädetyssä tarkoituksessa (Ulkomaalaislain 87 a ja 87 b §) ja joissa painostuksen, uhan tai vainon kohteena on joku muu kuin vakoilun kohde tai hänen läheisensä (kotimaassa yhä oleskelevat toisinajattelijat tai opposition edustajat).

Helsingin hovioikeus arvioi, että säännöksellä suojeltavina oikeushyvinä voisivat muistiossa esitettyjen ohella tulla kyseeseen myös uskonnonvapaus ja sananvapaus. Hovioikeus katsoo, että erityisesti sananvapautta ja uskonnonvapautta voidaan pyrkiä rajoittamaan myös sellaisella tietojen keruulla, johon ei vielä liity uhkausta.

Hovioikeuden mukaan ehdotetun rikoslain 12 luvun uuden 9 a §:n ilmaisua ”oikeudettomasti hankkii” voi tulkita niin, että julkisella paikalla hankitun tiedon (esimerkiksi valokuva oppositiota tukevasta mielenosoituksesta, homoseksuaalisuutta puolustavasta kulkueesta tai jumalanpalveluksesta kirkossa) kerääminen ei ole kiellettyä silloinkaan, kun se kohteen kotivaltiossa viranomaisille luovutettuna voi aiheuttaa hänelle tai muille hengen, terveyden tai vapauden (taikka ulkomaalaislaissa tarkoitetun vainon) vaaraa. Ehdotetun 9 a §:n sanamuoto ”aiheuttaa vaaraa” ei hovioikeuden mielestä vastaa sitä, mitä muistion perustelujen mukaan on tarkoitettu säätää rangaistavaksi. Muistion perustelujen valossa riittävää olisi, että tiedon luovuttaminen vieraan valtion viranomaisille ”on omiaan aiheuttamaan vaaraa”. Säännöksessä ei myöskään ole mainittu, kehen kohdistuvaa vaaraa siinä tarkoitetaan.

Helsingin hovioikeuden näkemyksen mukaan ehdotettu rikoslain 14 luvun 5 §:n muutos on puolestaan rajoitettu niin, että uhkauksen tulee kohdistua joko teon kohteeseen tai häneen rikoslain 15 luvun 10 §:n 2 momentissa säädetyssä suhteessa olevaan henkilöön (sukulainen tai läheinen). Säännös ei tällöin kata tilannetta, jossa vaino kohdistuu kotimaassa yhä oleskeleviin toisinajattelijoihin tai oppositiossa oleviin. Säännöksen otsikko ”poliittisen toimintavapauksien loukkaaminen” sopii huonosti siihen, että tarkoituksena olisi suojella myös sanan- ja mielipiteen vapautta tai uskonnonvapautta.

Helsingin poliisilaitos toteaa yleisesti, että muistiossa todetun mukaisesti pakolaisvakoilun säätämistä rangaistavaksi on syytä jatkaa. Nykyisen lainsäädännön puutteet pakolaisvakoiluksi katsottavassa toiminnassa liittyvät erityisesti varhaiseen tiedonhankintavaiheeseen, joten uusi säännös henkilöön kohdistuvasta luvattomasta tiedustelutoiminnasta on perusteltu.

Poliisilaitos arvioi, että osa pakolaisvakoiluksi katsottavista teoista täyttää jo nyt muualla rikoslaisissa rangaistavaksi säädetyn teon tunnusmerkistön (salakatselu, pakottaminen ym.). Nykyiset rikoslaisissa säädetyt rikosten tunnusmerkistöt eivät kuitenkaan kaikilta osin sovellu pakolaisvakoiluksi katsottavaan toimintaan sen varhaisessa vaiheessa.

Kyseessä on poliisilaitoksen arvion mukaan suojelupoliisin tehtäväkenttään liittyvä ilmiö, jonka vaikutus ja liittymät paikallispoliisin toimintaan ovat ainakin toistaiseksi vähäisiä. Poliisilaitoksen on kuitenkin tarpeen tiedostaa pakolaisvakoiluksi katsottavan toiminnan olemassaolo sekä tarvittaessa ottaa asia huomioon sellaisissa tehtävissä, joissa ollaan tekemisissä turvapaikanhakijoiden sekä muiden potentiaalisten pakolaisvakoilun kohdehenkilöiden kanssa.

Poliisilaitos yhtyy arviomuistiossa esitettyyn kaavailuun ottaa jatkovalmistelun pohjaksi uuden säännöksen sijoittaminen luonteensa mukaisesti rikoslain 12 lukuun.

Poliisilaitoksen käsityksen mukaan olisi syytä harkita rikoksen saattamista virallisen syytteen alaiseksi. Tämä mahdollistaisi syytteen ajamisen tapauksissa, joissa vieras valtio painostaa asianomistajaa olemaan esittämättä rangaistusvaatimusta tai muutoin pyrkii estämään viranomaisten puuttumisen asiaan. Muistiossa on todettu pakolaisvakoiluksi katsottavan toiminnan koskettavan viime kädessä tiedon hankinnan kohdetta, jonka intressissä voi olla esimerkiksi vieraassa valtiossa asuvien lähiomaisten suojelun vuoksi, ettei asiassa nosteta syytettä. Asianomistajan uhanalainen asema sekä rikoksentekijään kohdistuva preventiivisyys (uhrin painostamisella tai uhkailulla ei ole vaikutusta syytekysymykseen) puoltaa pakolaisvakoilun säätämistä virallisen syytteen alaiseksi.

Pakolaisvakoilun säätämisen rangaistavaksi ennalta estävyys toteutuu poliisilaitoksen käsityksen mukaan tehokkaammin, mikäli pakolaisvakoiluksi katsottavan toiminnan rangaistusasteikko on ehdotetuista vaihtoehdoista vähintäänkin ankarampi esitetyistä. Tätä puoltaa rikoksen moitittavuus ja erityisesti henkilöön kohdistuvan tiedustelutoiminnan ja tietojen keräämisen mahdollinen vaarallisuus kohteelle tai hänen läheisilleen.

Helsingin poliisilaitos toteaa lopuksi, että henkilöön kohdistuvan luvattoman tiedustelutoiminnan tehokkaan tutkinnan mahdollistamiseksi tulee pakolaisvakoilun osalta mahdollistaa laaja pakkokeinojen käyttö samoin kuin muissa RL 12 luvun rikoksissa.

Itä-Uudenmaan syyttäjänvirasto toteaa olevansa samaa mieltä arviomuistiossa esitetyistä lainsäädännön uudistamistarpeista ja niiden laajuudesta.

Keskusrikospoliisi katsoo, että rikoslaisissa säädetyt rikosten tunnusmerkistöt eivät kaikilta osin sovellu pakolaisvakoiluksi katsottavan toiminnan torjuntaan. Tämä korostuu erityisesti vakoilutoiminnan varhaisessa vaiheessa, jossa henkilöstä kerätään toisen valtion hyväksi tietoja, joita jatkossa käytetään uhkauksena estämään kyseisen henkilön poliittista toimintaa tai uskonnon harjoittamista.

Keskusrikospoliisi on tutkinut yksittäisiä tapauksia, joissa esimerkiksi turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa henkilöitä on kuvattu salaa. Siitä, onko kuvaaminen tehty vieraan valtion hyväksi vai jonkin muun motiivin vuoksi, ei ole saatu täyttä varmuutta. Rikosnimikkeenä on ollut salakatselu.

Keskusrikospoliisi arvioi olevan ennen aikaista arvioida, mikä vaikutus uudella rikosnimikkeellä käytännössä olisi. Keskusrikospoliisi kuitenkin katsoo, että sillä tuskin olisi ennalta estävää vaikutusta, mikäli rangaistusmaksimi olisi kuusi kuukautta tai yksi vuosi vankeutta.

Keskusrikospoliisin mukaan voisi olla jopa todennäköisempää, että Suomessa kerättyjä tietoja käytettäisiin kohdehenkilön vieraassa valtiossa asuvien läheisten vainoamiseen tai vangitsemiseen ilman, että Suomessa asuvaa uhkailtaisiin. Käytännössä tieto vainoamisista tai vangitsemisistä kantautuisi myöhemmin Suomessa tiedon keräämisen kohteena olevan kohdehenkilön tietoon tämän perheen tai sukulaisten kautta. Mahdollinen yhteydenotto pakolaisvakoilua suorittaneelta taholta kohdehenkilöön voi hyvin tapahtua vasta sen jälkeen, kun todellinen painostuskeino on jo olemassa.

Lopuksi keskusrikospoliisi ilmoittaa kannattavansa rikoslain 14 luvun 5 §:ään ehdotettuja muutoksia sellaisinaan.

Maahanmuuttovirasto arvioi, että erillisen kriminalisoinnin puolesta puhuu se, että jo olemassa olevissa ja pakolaisvakoilun tilanteisiin soveltuvissa säännöksissä kriminalisoidaan tietty toiminta/teko sinänsä. Pakolaisvakoilun tunnusmerkistössä toimintaan/tekoon liittyisi tietty tarkoitusperä, jonka toteuttaminen Suomen alueella halutaan kriminalisoinnilla estää.

Maahanmuuttovirasto katsoo, että Suomessa on käynnissä samantyyppinen kehitys mikä muualla on jo aikaisemmin johtanut pakolaisvakoilun kriminalisointiin. Ei ole todennäköistä, että Suomessa oleskelevat ihmiset olisivat vähemmän kiinnostavia vieraiden valtioiden tiedustelupalvelujen kannalta.

Pakolaisvakoilun voidaan ajatella suojaavan sekä yleistä etua että yksityistä etua, joista yleisen edun valinta ensisijaiseksi voi tarjota ratkaisun joihinkin ongelmakohtiin kriminalisoinnin kannalta. Yleisenä etuna voisi ajatella olevan valtion tahdon siitä, ettei vieras valtio operoi sen alueella siinä tarkoituksessa, mistä pakolaisvakoilussa on kyse. Kriminalisointi osoittaisi, että valtiolla on tällainen tahto, jota se ei salli toisten valtioiden loukkaavan. Näin rangaistussäännös voitaisiin viraston näkemyksen mukaan sijoittaa rikoslain 12 lukuun.

Maahanmuuttoviraston mielestä se, että rangaistavaa olisi tietty teko/tietynlaiset teot nimenomaan pakolaisvakoilun tarkoituksessa, voisi ratkaista myös kysymyksen siitä, tuleeko pakolaisvakoilun tarkoituksessa tapahtuva tiedonhankinnan kohdistua julkiseen vai salaiseen tietoon. Säännös kattaisi tällöin tiedon, joka on hankittu pakolaisvakoilun tarkoituksessa riippumatta siitä, onko tieto salaista vai julkista.

Jos rangaistavuuden keskiössä olisi toiminta/teot tietyssä tarkoituksessa, jota Suomi ei salli, voitaisiin viraston mielestä harkita, onko syytä rajata pois vastarintaliikkeiden tai kansainvälisten järjestöjen urkinta Suomessa. On viraston mielestä tärkeää, ettei tekijän tai tiedon keruun kohteen kansalaisuutta myöskään rajata. Jos säännös koskisi tietyssä tarkoituksessa tapahtuvaa tiedon keruuta, ei soveltaminen edellyttäisi sitä, että vahinko- tai vaaraseuraamus konkreettisesti aiheutuisi.

Ennalta ehkäisevyyden kannalta olisi Maahanmuuttoviraston mielestä tärkeää, että kriminalisoinnilla pystyttäisiin puuttumaan pakolaisvakoilun tarkoituksessa tapahtuvaan ja siten oikeudettomaan hankkiutumiseen tiedustelutoiminnan kannalta merkityksellisen tiedon äärelle, esimerkiksi sellaiseen asemaan, jossa on mahdollisuus käsitellä viranomaisten henkilörekistereissä olevaa tietoa tai asiakirjoja. Arviomuistiossa esitetty pykäläluonnos voisi viraston näkemyksen mukaan mahdollistaa tämän, jos myös tiedon hankinnan yritys säädettäisiin rangaistavaksi. Näytön hankkiminen siitä, että asemaan hankkiutuminen on tapahtunut rikoksen yrittämisen tarkoituksessa, ei välttämättä olisi ongelma siinä tapauksessa, että tällainen yritys ylipäättään paljastuisi. Jos suojeltavana oikeushyvä on ensisijaisesti yleinen etu, pakolaisvakoilun tulisi olla virallisen syytteen alainen teko.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on ilmoittanut, että sillä ei ole asiassa lausuttavaa.

Pakolaisneuvonta ry pitää erittäin hyvänä asiana, että oikeusministeriö on ryhtynyt toimenpiteisiin pakolaisvakoilun kriminalisoimiseksi.

Pakolaisneuvonta pitää tärkeänä, että asian jatkovalmistelussa ja hallituksen esityksessä selkeästi avataan kriminalisoinnin tavoite eli tarkoitus suojata ihmisten turvallisuutta. Pakolaisvakoilu kohdistuu yleensä henkilöihin, jotka ovat joutuneet lähtemään kotimaastaan siellä kokemiensa tai heitä uhkaavien vakavien ihmisoikeusloukkausten takia. Kohteina on myös traumatisoituneita kidutuksen uhreja. Pakolaisvakoilun kohteina olevilla henkilöillä on usein aiempien omien, läheistensä tai muiden vastaavassa asemassa olevien kokemusten perusteella perusteltu syy pelätä viranomaisia. Yksilön kannalta pakolaisvakoilu tarkoittaa käytännössä pelon tunteen ja vainon jatkamista henkilön oleskellessa kotivaltion ulkopuolella. Teon kohteeksi joutuneilla on moninkertainen syy olla luottamatta käytännössä kehenkään.

Pakolaisneuvonta arvioi, että tilanteet ja tekotavat vaihtelevat huomattavasti. Teoille ei ole tyypillistä se, että ne olisi tehty salaa tai petollisesti. On myös tapauksia, joissa uhka on tullut ei-valtiollisen toimijan taholta. Pakolaisneuvonta katsoo, että pakolaisvakoilun tunnusmerkistössä tekoa ei tulisi rajata siihen, että tekijä on toiminut salaisesti tai petoksellisesti. Lisäksi jatkovalmistelussa on tärkeä selvittää tarve ja mahdollisuudet ulottaa kriminalisointi myös ei-valtiollisiin toimijoihin.

Pakolaisvakoilun kohteiden pelko ja luottamusongelmat on Pakolaisneuvonnan mukaan erittäin tärkeä ottaa huomioon myös syyteoikeutta arvioitaessa. On selvää, että pelko oman ja läheisten sekä erityisesti kotimaassa olevien läheisten turvallisuudesta

voi luoda esteen vaatia syytteen nostamista tai edes kertoa asiasta viranomaisille. Pakolaisneuvonta katsoo, että jatkovalmistelussa olisi edelleen tärkeä arvioida myös vaihtoehtoa säätää rikos virallisen syytteen alaiseksi. Tällöin voitaisiin lisäksi säätää erikseen toimenpiteistä luopumisesta. Jos asianomistaja omasta vakaasta tahdostaan pyytäisi, ettei syytettä nostettaisi, olisi syyttäjällä oikeus jättää syyte nostamatta, jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista. Jos rikos säädetään asianomistajarikokseksi, niin säädökseen tulisi lisätä mahdollisuus nostaa syyte, jos erittäin tärkeä yksityinen etu sitä vaatii.

Pakolaisneuvonta toteaa lopuksi, että asian jatkovalmistelun yhteydessä on tärkeä painottaa salassapitoon liittyviä kysymyksiä ja kiinnittää huomiota myös valtioneuvoston oikeuskanslerin 12.12.2013 antamaan turvapaikanhakijoiden tietojen salassapittoa koskevaan päätökseen (Dnro OKV/741/1/2011). Kuten myös arviomuistiossa viitatussa suojelupoliisin vuoden 2011 vuosikertomuksessa on tuotu esiin, niin pakolaisvakoilussa ”yritetään käyttää hyväksi myös kansainvälistä yhteistyötä ja oikeusapupyynnöjä ja se johtaa läheisten häirintään, pidätyksiin ja kuulusteluihin, pahimmillaan kidutukseen ja kuolemanrangaistuksiin.”

Poliisihallitus pitää perusteltuna pakolaisvakoilun kriminalisointia. Poliisihallitus puoltaa esitettyä näkemystä siitä, että säännöksellä suojattavaksi oikeushyväksi katsottaisiin ensisijaisesti valtion turvallisuus. Tämä on perusteltua, koska arviomuistiossa esitettyjen tyyppitapausten perusteella tekoon syyllystyisi useimmiten vieraan valtion edustaja ja kyse olisi täten vieraan valtion tiedustelutoiminnasta Suomessa. Poissuljettua ei ole, että henkilökohtaisista olosuhteista tietoja keräävä voisi toimia myös terroristiryhmän hyväksi, mutta tällaiset tapaukset lienevät harvinaisia. Ns. pakolaisvakoiluksi luokiteltava teko loukkaisi meillä kansalaisten perusoikeuksiksi katsottuja kansalaisvapauksia, kuten oikeutta poliittiseen toimintaan ja mielipiteen- ja uskonnonvapauteen. Suojeltavan oikeushyvän perusteella uusi säännös olisi luontevaa sijoittaa rikoslain 12 lukuun.

Poliisihallitus puoltaa ratkaisua, että henkilöön kohdistuva luvaton tiedustelutoiminta säädetään rangaistavaksi tekorikoksena. Säännöksen soveltamisalan edellytyksistä poliisihallitus toteaa, että hankittavan tiedon ei tarvitsisi olla salassa pidettävää vaan myös julkisen tiedon tulisi voida sisältyä säännöksen soveltamisedellytykseen. Sekä salainen että julkinen tieto vieraalle valtiolle luovutettuna olisi omiaan aiheuttamaan vaaraa. Vainoa edistävää tietoa voidaan kerätä salaa, petoksellisesti ja avoimesti (esimerkiksi mielenosoitusten yhteydessä), joten kaikki tiedon keräämisen muodot tulisi huomioida sääntelyssä.

Poliisihallitus tukee suojelupoliisin näkemystä siitä, että vaarantamista kuvaava tunnusmerkistötekijä "aiheuttaa vaaraa" tulisi muuttaa abstraktia vaarantamista ilmentävään muotoon "on omiaan aiheuttamaan vaaraa".

Poliisihallitus katsoo, että arviomuistiossa pakolaisvakoilulle ehdotettu rangaistusasteikko (sakkoa tai enintään vuosi vankeutta) on mitoitettu liian alhaiseksi suhteessa teon paheksuttavuuteen, vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen. Tunnusmerkistön mukainen toiminta on usein suunnitelmallista ja harkittua, jonka kohteena olevalle henkilölle ja hänen läheisilleen aiheutetun vainon mahdollistaminen on erittäin moitittavaa ja lisäksi säännöksen suojeleobjekti on merkittävä. Poliisihallitus katsoo arviomuistios- ta poiketen, että henkilöön kohdistuvasta luvattomasta tiedustelutoiminnasta sopiva enimmäisrangaistus tulisi olla vähintään kaksi vuotta vankeutta, joka olisi myös linjassa rikoslain 12 luvun muiden rikosten rangaistusasteikkojen kanssa.

Syyteoikeuden osalta arviomuistiossa on ehdotettu, että pakolaisvakoilu säädettäisiin asianomistajarikokseksi. Poliisihallitus katsoo, että ehdotetun säännöksen tulisi olla ehdottomasti virallisen syytteen alainen rikos, koska teon ensisijainen suojeleobjekti on valtion turvallisuus. Rikoksen säätämällä virallisen syytteen alaiseksi on myös yleisestävää merkitystä ja näytön hankkiminen ei olisi riippuvainen asianomistajan myötävaikutuksesta. Alisteisessa asemassa olevaan tiedonhankinnan kohteeseen teh- tävällä mahdollisella painostamisella tai kiristämällä ei voitaisi vaikuttaa syytteen nostamista koskevaan ratkaisuun ja poliisin suorittamaan esitutkintaan.

Poliisihallitus katsoo, että pakolaisvakoilu tulisi säätää eräiden salaisten tiedonhankin- ta- ja pakkokeinojen perusterikokseksi. Perusteena tälle on teon suojeleobjekti ja rikos- lain 12 luvun muiden rikosten osalta noudatettu yleinen linja. Salaisten tiedonhankin- ta- ja pakkokeinojen käytöllä voi olla ratkaiseva merkitys näytön hankinnassa, koska on mahdollista että teon kohdehenkilö ei halua myötävaikuttaa rikoksen selvittämiseen esimerkiksi kokemansa pelon vuoksi. Pakkokeinojen käytettävyydellä voi olla tällaisten suunnitelmallisten rikosten osalta myös yleisestävää vaikutusta.

Sisäministeriö kannattaa pakolaisvakoilun säätämistä rangaistavaksi. Sisäministeriön näkemyksen mukaan pakolaisvakoilu rikoksena tulisi kuitenkin muuttaa virallisen syyt- teen alaiseksi. Ministeriö esittää myös tukensa asian jatkovalmistelulle arviomuistion pohjalta.

Sisäministeriön mukaan puhuttaessa loukattavana oikeushyväenä vain vakoilun kohteen poliittisista oikeuksista ja toimintavapauksista on valittu liian suppea lähestymistapa. Voidaan ajatella, että toiminnalla häiritään ja vaikeutetaan Suomessa asuvan henkilön normaalia elämää, toisaalta saatetaan aiheutetaan hänessä pelkoa ja epävarmuutta siitä, miten lähiomaiset kotimaassa voivat. Uskonnon harjoittaminen saattaa niin ikään häiriintyä, samoin kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa. Tästä näkökulmasta suo- jeltavana oikeushyväenä tulisi pitää uhrin yksityisyyttä. Sisäministeriön arvion mukaan Suomessa rikoslain 12 luvussa (Maanpetosrikoksista) annetaan suoja vain toisen val- tion taholta tapahtuvaa tiedustelutoimintaa vastaan eikä rajauksesta ole katsottu tar- peelliseksi luopua.

Sisäministeriön poliisiosasto näkee tarkoituksenmukaiseksi sijoittaa säännös rikoslain 12 lukuun. Poliisiosaston mielestä tietojen keräämistapa tulisi säätää mahdollisimman avoimeksi, koska Suomessa muun muassa julkisella paikalla kuvaaminen on sallittua ja merkitystä tulisi antaa sille tarkoitukselle, mihin tietoa kerätään. Pelkästään salaa tai petoksellisesti tapahtuva tiedon kerääminen ei voi jäädä poliisiosaston näkemyksen mukaan rangaistavaksi.

Säädöksessä esitetty rangaistusasteikko on sisäministeriön poliisiosaston näkemyksen mukaan liian alhainen ja poikkeaa rikoslain 12 luvun rikoksista. Valittu rangaistusasteikko estää tehokkaiden esitutkimusten käytämisen, eivätkä arviomuistiossa esitetyt pakkokeinot salli nopeaa ja taloudellista esitutkimusta. Pelkillä televalvontatiedoilla ei nyky maailmassa saada sellaista tietoa, jolla osoitetaan tuomioistuimessa rikostunnusmerkistön täytyminen. Poliisiosaston näkemyksen mukaan rangaistusasteikko tulee siirtää sellaiseksi, joka antaa mahdollisuuden salaisen tiedonhankinnan käyttämiseen kaikissa sen muodoissa.

Sisäministeriön poliisiosasto kiinnittää myös huomiota rangaistussäännöksessä valittuun tiedon luovuttamisen seuraukseen "aiheuttaa vaaraa", joka selvästi viittaa konkreettiseen vaaraan ilmenemiseen. Säädös tulisi poliisiosaston mielestä muuttaa muotoon, jossa abstrakti vaara riittäisi ja kohdehenkilön itsensä kokemalle vaaran kohteeksi joutumiselle annetaan suurempi merkitys.

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto arvioi, että niin sanottu pakolaisvakoilu on ilmiönä moniulotteinen ja osin hankalastikin hahmotettava kokonaisuus, joka vaatii viranomaisten välistä tiivistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa. Myös pakolaisvakoilun laajuutta ja ilmiötä kokonaisuudessaan tulee pyrkiä tarkastelemalla ymmärtämään. Pakolaisvakoilu kohdistuu yleensä henkilöihin, jotka ovat muuttaneet pois kotimaastaan. Ongelmana on, että teot eivät useinkaan tule toimivaltaisten viranomaisten (poliisi tai suojelupoliisi) tietoon asianomistajaan kohdistuneiden uhkausten vuoksi tai muista henkilöistä johtuvista syistä, jonka vuoksi tekoja on vaikea tunnistaa.

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto katsoo, että pakolaisvakoilun säätäminen rangaistavaksi on kannatettavaa. On kuitenkin olennaista, että pakolaisvakoilua ilmiönä pyritään ymmärtämään laajemmin ja seuraamaan mahdollisen kriminalisoinnin vaikutuksia. Maahanmuutto-osasto esittää arvioitavaksi, rajoittaako ehdotettu rikoslain 12:9 a §:n kirjaus mahdollisen pakolaisvakoilusta epäillyn henkilön syytteeseen asettamista tilanteissa, joissa ei ole täysin selvää kenelle vakoiltua tietoa on tarkoitus välittää tai kenen hyväksi vakoilu on tapahtunut. Niin ikään tulee määritellä, mitä vieraan valtion hyödyttämällä tarkoitetaan. Onko ajateltavissa esiintyvän tilanteita, joissa valtio haluaa etsiä perusteita henkilön kotimaassa olevien lähiomaisten vainoamiselle esimerkiksi kostotarkoituksessa ja voidaanko tämän tulkita hyödyttävän vierasta valtiota? Voidaanko ylipäätään arvioida, onko vierasta valtiota hyödytetty? Riittääkö tähän pelkästään näyttö siitä, että tietoja luovutetaan vieraalle valtiolle? Myös näyttökysymys edes mahdollisten tietojen luovuttamisesta lienee jo itsessään ongelmallinen.

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto lausuu, että pakolaisvakoilun säätämistä kriminalisoitavaksi tulee arvioida myös vakoiluun syyllistyneen tahon kannalta erityisesti siitä lähtökohdasta, onko vieraan valtion tarkoituksena varten toimiva tietojen kerääjä tietoinen kaikista toimiensa lopullisista tarkoituksista ja esimerkiksi siitä, että hänen keräämänsä tiedot saattavat aiheuttaa henkilön, josta tietoja on kerätty, lähiomaisille vaaraa heidän kotimaassaan. Asiassa tulee myös kiinnittää huomiota siihen, kuinka hyvin ja luotettavalla tavalla voidaan arvioida, olisivatko vakoilun kohteeksi joutuneesta henkilöstä kerätyt kyseiset tiedot vieraassa valtiossa vallitsevien olosuhteiden valossa yleisesti (in abstracto) vaaraa aiheuttavia sille, josta tietoja kerätään tai hänen omaisilleen.

Maahanmuutto-osaston mukaan pakolaisvakoilua ovat harjoittaneet esimerkiksi totalitääriset valtiot omista kotimaansa ulkopuolella asuvista kansalaisistaan. Ehdotetun mukaisesti ratkaisevaa pakolaisvakoilussa olisi vieraan valtion tiedustelupalvelun toiminta Suomessa, jolloin on katsottu luontevaksi sijoittaa säännös nimenomaan rikoslain 12 lukuun (Maanpetosrikoksista) siitakin huolimatta, että yhteys Suomen valtioliikkiin etuihin on etäinen. Sisäministeriön maahanmuutto-osasto katsoo, että otettaessa huomioon suojeltava oikeushyvä sekä toisaalta se, mitä ehdotetussa pykälässä on säädetty henkilöön kohdistuvasta luvattomasta tiedustelutoiminnasta / tietojen keräämisestä, tulisi kuitenkin harkita uuden rangaistussäännön sijoittamista rikoslain 24 lukuun yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisesta.

Sisäministeriön maahanmuutto-osaston mukaan on olemassa myös ns. harmaan alueen tiedustelumetodeja, jotka ovat moraalisesti arveluttavia. Pakolaisvakoilussa oikeudettomasti sanalla rajattaisiin viranomaisten taikka esimerkiksi toimittajien tietojen kerääminen rangaistavuuden alasta pois. Mikäli tietoja kuitenkin kerättäisiin julkisista lähteistä taikka henkilöstä kerätty tieto ei muuten olisi salaista tai salaisista lähteistä peräisin, tulee maahanmuutto-osaston näkemyksen mukaan miettiä, onko kirjaus 'oikeudettomasti' tältä osin tarkoitusta vastaava.

Sisäministeriön mukaan syyteoikeuden osalta tilanne saattaa muodostua ongelmalliseksi silloin, kun asianomistaja on haluton tekemään yhteistyötä viranomaisten kanssa häneen kohdistuneen mahdollisen painostuksen vuoksi silloinkin, kun syyttäjä on syytteen nostanut. Toisaalta edelleen edellytetään myös, että mahdollinen rikos on edennyt viranomaisten tutkintaan, joka edellyttäisi useimmissa tapauksissa kohteeksi joutuneen henkilön myötävaikutusta. Vakoilun kohteeksi joutunut henkilö voi haluta välttää syytetoimia lähiomaistensa suojelun vuoksi tai omaa yksityiselämäänsä koskevien (arkaluontoisten) tietojen vuoksi.

Sisäministeriö katsoo, että esitetyn säädösluonnoksen asianomistajan vaatimukseen perustuva syyteoikeus aiheuttaa merkittävää ongelmaa asian esitutkinnalle. Tähän on aivan sama syy kuin perheväkivaltarikoksissa - tekijän uhkaava ja hallitseva rooli henkilön elämänpiirissä. Ministeriö tuo esille myös sen, että pakolaisvakoilun tunnistaminen vaatii usein asianomistajan taholta yhteistyötä viranomaisten kanssa. Pääsääntöisesti

asianomistajat eivät kuitenkaan ilmoita heihin kohdistuneista väärinteoista kuten uhkailusta tai muusta. Taustalla voivat olla huonot kokemukset viranomaisten kanssa tehdystä yhteistyöstä henkilön kotimaassa tai yleinen luottamuksen puute viranomais-tahoja kohtaan. On ministeriön mielestä mitä todennäköisintä, että säädöksen tässä muodossa rikoksia ei tulla ilmoittamaan poliisille jatkossakaan. Virallisen syytteen alaisessa rikoksessa asianomistaja ei tule pahaan asemaan tekijään nähden, eikä tekijä pysty siten kiristämään asiassa, koska hän ei voi estää asian esitutkintaa ja mahdollista syyttämistä.

Sisäministeriön näkemyksen mukaan pakolaisvakoilu rikoksena tulisi muuttaa virallisen syytteen alaiseksi. Tämä suojaisi asianomistajaa paremmin ja rikoksen tekijä joutuisi mieltämään itselleen, ettei voi vaikuttaa rikosprosessiin jos jää kiinni. Edelleen sisäministeriön näkemyksen mukaan asiassa voisi säätää syyttäjälle mahdollisuuden jättää syyte nostamatta aivan erityisissä tapauksissa.

Sisäministeriö toteaa lopuksi, että luottamus ja sen rakentaminen viranomaistoimintaa kohtaan on keskeistä pakolaisvakoilun ennaltaehkäisemiseksi. Mahdollisen pakolaisvakoilun kohteiksi joutuneille henkilöille on tärkeää tiedottaa heidän oikeuksistaan sekä muutoinkin huomioida muut olosuhteet ja henkilöiden haavoittuva asema. Sisäministeriö katsoo, että on tärkeää pyrkiä ennaltaehkäisemään pakolaisvakoilua muun muassa ehkäisemällä laitonta maahanmuuttoa ja toisaalta pyrkimällä turvaamaan Suomessa pakolaisstatuksella tai oleskeluluvalla oleskelevien ihmisten mahdollisuudet osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan täysimääräisesti ilman, että he joutuvat kokemaan häirintää tai muita oikeudenloukkauksia.

Sosiaali- ja terveysministeriö on ilmoittanut, että sillä ei ole asiassa lausuttavaa.

Suojelupoliisi pitää tärkeänä, että Suomen lainsäädäntöä täydennetään pakolaisvakoilua koskevalla säädöksellä ja puoltaa arviomuistiossa esitettyä näkemystä siitä, että säännöksellä suojattavaksi oikeushyväksi katsottaisiin ensisijaisesti valtion turvallisuus. Rangaistavaksi säädettävällä teolla loukataan Suomen valtiollisia etuja ja oikeuksia ja lisäksi kyseessä on vieraan valtion sopimaton toiminta Suomessa. Tämän vuoksi uusi säännös henkilöön kohdistuvasta luvattomasta tiedustelutoiminnasta olisi myös luontevaa sijoittaa rikoslain 12 lukuun.

Suojelupoliisi pitää oikeansuuntaisena ratkaisuna sitä, että henkilöön kohdistuva luvaton tiedustelutoiminta säädetään rangaistavaksi tekorikoksena. Teon seuraukset ilmenevät pääsääntöisesti ulkomailla ja tällöin teon toteennäyttäminen muodostuisi yleensä mahdottomaksi varsinkin, kun tekoon useimmiten syyllistyisi kyseisen vieraan valtion edustaja. Lisäksi kuten arviomuistiossa tuodaan esiin, vieraan valtion alueella tapahtuva valtion viranomaisen harjoittama laitton toiminta voidaan esittää ulkovalloille laillisena.

Suojelupoliisi on myös sitä mieltä, että hankittavan tiedon ei tarvitsisi olla salassa pidettävää. Myös julkisen tiedon tulisi voida sisältyä säännöksen soveltamisedellytykseen. Rikostunnusmerkistön kannalta riittävänä olisi pidettävä sitä, että tieto olisi omiaan säännöksessä mainitulla tavalla vieraalle valtiolle luovutettuna aiheuttamaan vaaraa. Tiedon keräämisen ei myöskään tarvitsisi tapahtua salaa tai petoksellisesti. Myös julkisesti kerättyjen tietojen avulla voidaan edistää vainoa. Kuten arviomuistiossa todetaan, myöskään rikoslain 12 luvun säännöksissä ja yksityiselämän suojaa koskevan tiedon levittämisen ei edellytetä, että tiedot on hankittu laittomasti, salaa tai petoksella. Lisäksi suojelupoliisi katsoo, että vaarantamista kuvaava tunnusmerkistötekijä "aiheuttaa vaaraa" tulisi muuttaa abstraktia vaarantamista ilmentävään muotoon "on omiaan aiheuttamaan vaaraa". Rikostunnusmerkistöksi näin ollen riittäisi, että tietojen hankkimistarkoituksena on hyödyntää vierasta valtiota ja että kyseessä on henkilön poliittista mielipidettä tai henkilökohtaista olosuhdetta koskeva seikka, joka vieraalla valtiolle luovutettuna on omiaan aiheuttamaan vaaraa hengelle, terveydelle tai vapaudelle. Nämä tunnusmerkistötekijät ilmaisisivat riittävän selvästi rangaistavan ja sallitun käyttäytymisen välisen rajan.

Arviomuistiosta poiketen suojelupoliisi katsoo, että teon enimmäisrangaistus tulisi olla korkeampi kuin arviomuistiossa esitetty kuusi kuukautta tai vaihtoehtoisesti yksi vuosi. Perusteluna on tekotyypin erityinen moitittavuus ja paheksuttavuus. Teon tarkoituksena on henkilöön kohdistuvan vainon mahdollistaminen, lisäksi tulee ottaa huomioon säännöksen suojeluobjektin merkittävyys sekä uhrin ja heidän läheistensä erityinen suojattomuus suhteessa teon taustalla olevaan valtiotoimijaan. Lisäksi teko osoittaa erityistä suunnitelmallisuutta ja harkintaa, koska toiminnan takana on vieras valtio. Suojelupoliisi katsoo, että henkilön kohdistuvasta tiedustelutoiminnasta sopiva enimmäisrangaistus tulisi olla vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Suojelupoliisi katsoo, että pakolaisvakoilun lievää enimmäisrangaistusta ei tulisi perustella sillä, että yhdessä myöhemmän uhkaus- tai pakottamistyyppisen rikoksen kanssa yhteinen enimmäisrangaistus muodostuisi korkeammaksi. Kysymyksessä on eri teot, joilla on myös eri suojeluobjektit. Suhteutettaessa tekoa muihin rikoksiin täytyy muistaa, että pakolaisvakoilun ensisijainen suojeluobjekti on valtion turvallisuus ja että rikokseen syyllistyisi vieraan valtion hyväksi toimiva henkilö.

Suojelupoliisi katsoo, että pakolaisvakoilun tulisi olla virallisen syytteen alainen rikos, koska teon ensisijainen suojeluobjekti on valtion turvallisuus. Virallisen syyteoikeuden alaisuutta voidaan myös perustella tekotyypin eräänlaisella rinnastettavuudella perheväkivaltaan - molemmissa rikoksen kohteella on syytä pelätä oman ja omaisten turvallisuuden puolesta. Näytön hankkiminen ei saisi olla riippuvainen asianomistajan myötävaikutuksesta, kun ottaa huomioon teon suojeluobjektin ja tiedonhankinnan kohteen alisteisen aseman. Rikoksen säätämällä virallisen syytteen alaiseksi on tällöin myös yleisestävää merkitystä, koska tällöin mahdollisella painostamisella ei voida vaikuttaa syytteen nostamista koskevaan ratkaisuun.

Suojelupoliisi katsoo, että huolimatta pakolaisvakoilun suhteellisen lievästä rangaistusasteikosta, se tulisi säätää eräiden salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen perusterikokseksi. Perusteena on teon suojeleobjekti, rikoslain 12 luvun rikosten osalta noudatettu yleinen linja sekä se seikka, että teon kohdehenkilö ei kokemansa pelon johdosta yleensä myötävaikuttane rikoksen selvittämiseen. Salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käytettävyydellä voidaan katsoa olevan tällaisten suunnitelmallisten rikosten osalta myös yleisistä vaikutusta.

Suojelupoliisi katsoo lopuksi, että tekemällä sen lausunnossa mainitut muutokset arviomuistiossa esitettyyn säädökseen pystytään Suomessa lainsäädännön avulla puuttumaan pakolaisvakoiluksi katsottavaan toimintaan.

Suomen Asianajajaliitto kannattaa arviomuistiossa pakolaisvakoiluksi määritellyn toiminnan kriminalisoimista. Jatkovalmistelussa olisi syytä pohtia säännöksen soveltamisalan laajentamista Ruotsin rikoslain tapaan toimintaan, joka tapahtuu vieraan valtion hyväksi. Samoin olisi syytä harkita, tulisiko myös terroristiryhmän hyväksi toimiminen säätää rangaistavaksi.

Asianajajaliitto katsoo, että mahdollisen rangaistussäännöksen suojeltavana oikeushyvänsä olisi ensisijaisesti vakoilun kohteen toimintavapaus ja poliittiset oikeudet, eivätkä Suomen valtiolliset edut sinänsä, minkä vuoksi säännös olisi luontevinta sijoittaa rikoslain 14 lukuun 12 luvun sijasta.

Asianajajaliitto puoltaa rikoksen säätämistä virallisen syytteen alaiseksi, koska pakolaisvakoilun ja sitä mahdollisesti seuraavan suoran toiminnan tavoitteena on yleisesti vakava kansalais- ja poliittisten oikeuksien rajoittaminen. Jos pakolaisvakoilua koskeva rikos olisi asianomistajarikos, syyteoikeuden käyttämiseen voisi liittyä vakavaa painostusta. Jos myös pakolaisvakoilua koskeva rikos olisi asianomistajarikos, mahdollisesti kaikki oikeuksien rajoittamiseen tähtäävän tapahtumaketjun muodostavat rikokset voisivat jäädä rankaisematta ottaen huomioon, että muun muassa kotirauhan rikkominen, salakatselu, laitton uhkaus ja pakottaminen ovat kaikki asianomistajarikoksia (laitton uhkaus ja pakottaminen ilman hengenvaarallista välinettä tehtynä).

Suomen Pakolaisapu katsoo, että alustava hahmotelma lakipykälästä vaikuttaa muuten oikean suuntaiselta, mutta pykälän rajaaminen koskemaan vain vierasta valtiota hyödyttääkseen tehdystä luvattomasta tiedustelutoiminnasta vaikuttaa liian suppealta. Ruotsissa on käytössä laajempi määritelmä vieras valta ”främmande makt”, jolla tarkoitetaan itsenäisiä valtioita, valtioita joita ei ole vielä tunnustettu, osavaltioita, samoin kuin maanpaossa olevia hallituksia tai vastarintaliikkeitä, jos ne ovat sellaisessa valta-asemassa, että diplomaattiset suhteet niiden ja Ruotsin välillä ovat mahdollisia. Vieras valta voi olla myös kansainvälinen järjestö kuten Yhdistyneet kansakunnat, Euroopan unioni tai Nato. Tällainen määritelmä sopii pakolaisvakoiluun paremmin, koska tekijät voivat olla myös virallisen valtion lisäksi muiden intressitahojen asialla. Määritelmää

tulisi harkita laajennettavaksi kattamaan myös organisoituneen kansainvälisen rikollisjärjestön tai terroristijärjestön hyväksi tapahtuva tiedustelutoiminta. Tällöin mahdollinen toimijoiden kenttä tulee otettua paremmin huomioon.

Suomen Pakolaisapu lausuu, että laajasti Suomessa ja Euroopassa pakolaisvakoilua harjoittava toimija on Tšetšenian tasavalta, eli Venäjän federaatioon kuuluva ja itse-määräämisvaltaa omaava aluehallinto. On Suomen Pakolaisavun mukaan kyseenalais-ta, pystyykö tällaista valtiollista hallintoelintä pitämään ”vieraana valtiona”. Pakolaisvakoilua harjoittavat myös nk. epäonnistuneiden valtioiden eri valtakeskittymät. Esim. Somaliassa laajoja alueita hallitseva järjestö Al-Shabaabia tuskin voidaan kutsua ”vie-raaksi valtioksi”, kuten ei myöskään useita paikallisesti vahvoja kurdijärjestöjä Irakissa ja Turkissa.

Suomen Punainen Risti (Jäljempänä SPR) kannattaa pakolaisvakoilun säätämistä nykyistä selkeämmin rangaistavaksi. SPR pitää perusteltuna ehdotusta säätää pakolaisvakoilua koskeva rikos asianomistajarikokseksi siten, että syyte voitaisiin kuitenkin nostaa, mikäli erittäin tärkeä yleinen etu sitä vaatii.

SPR arvioi lisäksi, että säädösvalmistelussa on tärkeää arvioida pakolaisvakoilun seurausten merkitys sekä Suomessa oleskelevalle henkilölle että hänen kotimaassaan asuville perheenjäsenille. Asiaan liittyvästä tutkinnasta ei tule aiheutua näille henkilöille haittaa. Jotta vakoilun kohteeksi johtuneet saavat tietoa asian rangaistavuudesta ja viranomaisten toimintamahdollisuuksista, on SPR:n mukaan lisäksi tärkeää, että asiasta tiedotetaan hyvin. Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kanssa työskentelevien henkilöiden tulee osata tunnistaa tilanteet ja antaa tietoa asiasta siten, että vakoilun kohteeksi joutuvat henkilöt pystyvät luottamaan Suomen viranomaisiin. On erityisesti otettava huomioon, että näiden henkilöiden taustalla voi olla oman maan viranomaisten aiheuttamaa vainoa, mikä voi vaikuttaa myös luottamuksen syntymiseen Suomen viranomaisia kohtaan. Myös tuomareille ja asianajajille on järjestettävä tästä hyvin erityisestä laista riittävästi koulutusta.

Ulkoasiainministeriön mukaan pakolaisvakoilun säätämistä rangaistavaksi voidaan puoltaa arviomuistiossa esitetyistä syistä, vaikka osa teoista täyttää jo nykyisin rangaistavaksi säädetyn teon tunnusmerkistön.

Ulkoasiainministeriö arvioi, että jatkotyön lähtökohdaksi valittu ehdotus säännöksen sijoittamisesta rikoslain 12 lukuun henkilöön kohdistuvana luvattomana tiedustelutoimintana ja mahdollinen poliittisten toimintavapauksien loukkaamista koskevan säännöksen täsmentäminen olisi puollettavissa. Huomiota tulee kuitenkin kiinnittää arviomuistiossa esillä tuoduin tavoin, että lähtökohtaisesti suojeltavana oikeushyvä nä voitaisiin pitää henkilön yksityisyyttä ja täten yhteys Suomen valtiollisiin etuihin olisi huomattavasti välillisempi kuin muissa rikoslain 12 luvun rikoksissa. Pakolaisvakoilua olisi vaikea mieltää 12 luvun niin sanotuksi perinteiseksi maanpetosrikokseksi.

Säännöksen sijoittamisessa rikoslain 14 lukuun, jossa säännellään rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan, tulisi ulkoasiainministeriön mukaan toisaalta huomioida, että pakolaisvakoiluna voidaan kerätä tietoja henkilön poliittisten mielipiteiden lisäksi myös esimerkiksi henkilön uskonnollisesta vakaumuksesta tai esimerkiksi seksuaalisesta suuntautumisesta.

Ulkoasiainministeriö yhtyy arviomuistiossa esille tuotuun kantaan, jonka mukaan rangaistavuuden ala kapenisi voimakkaasti, mikäli rangaistavuus pakolaisvakoilun yhteydessä rajattaisiin vain salaisiin tietoihin huomioiden erityisesti sen, että salaisen tiedon hankkiminen voisi tulla rangaistavaksi muiden säännösten nojalla. Samanlainen lähestymistapa, joka on otettu vainoamista koskevissa lain esitöissä (HE 19/2013 vp), voisi olla kannatettava. Tällöin sinänsä arkielämään kuuluvat teot voivat häirintätarkoituksessa olla rangaistavia, jos näiden sinänsä tavallisten tekojen muodostama vainoaminen tapahtuu oikeudettomasti.

Ulkoasiainministeriö kannattaa arviomuistiossa esitettyä näkemystä teon toistuvuudesta ja katsoo arviomuistiossa esitetyllä tavalla, että pakolaisvakoilun tapauksissa kohteen kannalta vahingollista voi olla yksikin teko. Yrityksen säätäminen rangaistavaksi ei liene tarkoituksenmukaista arviomuistiossa esitetyillä perusteilla. Syyteoikeuden osalta ulkoasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että syyteoikeuden käyttämiseen voisi liittyä vakavaa painostusta. Tämän takia on tärkeää vähintäänkin mahdollistaa syytteen nostaminen tapauksissa, joissa erittäin tärkeä yleinen etu sitä vaatii.

Ulkoasiainministeriö huomauttaa, että pyyntö ulkovallan edustuston palveluksessa olevan henkilön kutsumisesta kotiin voi kohdistua myös muuhun kuin diplomaattiseen henkilökuntaan. Tällöin henkilöä pyydetään poistumaan maasta, joka olisi tällaisessa tilanteessa täsmällisempi ilmaisu kuin henkilön julistaminen persona non-grataksi. Tämän osalta voidaan lisäksi mainita diplomaattisia suhteita koskevan Wienin yleissopimuksen 32 artiklan mukainen mahdollisuus, että lähettäjä-valtio voisi luopua tuomiovaltaa koskevasta vapautuksesta – vaikka tätä mahdollisuutta ei juuri käytetä ja vaikka eritoten tämäntyyppisen rikoksen kohdalla mahdollisuus on lähinnä teoreettinen. Diplomaattiasemassa olevien vieraan valtion edustajien osalta karkotus-sanana sijasta ilmaisu ”pyydetty poistamaan maasta” olisi täsmällisempi erityisesti, jos tässä yhteydessä viitataan myös Suojelupoliisin toimenpiteisiin.

Pakkokeinolain mukaisten pakkokeinojen käyttöön liittyen ulkoasiainministeriö toteaa lopuksi, että niitä sovellettaessa tulee ottaa huomioon Wienin diplomaattisia suhteita koskevan yleissopimuksen määräykset diplomaattisten edustustojen loukkaamattomuudesta ja edustajien koskemattomuudesta (artiklat 22, 23, 24, 27, 29, 30).

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) puoltaa ehdotettua kriminalisointia ja korostaa, että kansainväliset ihmisoikeussopimukset takaavat jokaiselle oikeuden yksityiselämään ja suojan yksityiselämän mielivaltaisista tai laittomista loukkauksista vastaan. Tarvitaan tehokkaita toimia sen varmistamiseksi, että henkilön yksityiselämää koskevat tiedot eivät päädy sellaisten tahojen käyttöön, jotka voisivat käyttää näitä tietoja kansainvälisten ihmisoikeusnormien vastaisesti tavalla, joka saattaisi vaarantaa henkilön hengen tai asettaa tämän kidutuksen tai muun epäinhimillisen tai ihmisarvoa halventavan menettelyn vaaraan.

UNHCR katsoo, että oikeus yksityiselämään pitää sisällään yksilön oikeuden määrätä, kuka saa pitää hallussaan yksilöä koskevaa tietoa ja miten tällaista tietoa voidaan käyttää. Oikeus yksityiselämään ymmärretään usein myös olennaiseksi osaksi yksilön ilmaisunvapautta. Yksilön yksityiselämään puuttumalla voidaan siten samalla välittömästi ja välillisesti rajoittaa yksilön vapaata ilmaisua ja sen kehittymistä. UNHCR:n arvion mukaan turvapaikanhakija tai pakolainen voi tyypillisesti joko pelätä vainoa hänen kotiinsa viranomaisien toimesta tai että nämä viranomaiset eivät pysty suojelemaan häntä ei-valtiollisten toimijoiden vainolta. Siten turvapaikanhakijan tai pakolaisen turvallisuudentunne ja hyvinvointi voi vaarantua vakavasti, jos hänen yksityiselämänsä kuuluvia tietoja ei suojata.

UNHCR korostaa kuitenkin, että ehdotettua rangaistussäännöstä ja sen perusteluja muotoiltaessa on tärkeää varmistaa, että sääntelyllä ei loukata turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kansainvälisissä sopimuksissa turvattuja oikeuksia. Esimerkiksi tutkittaessa tällaisen henkilön itsensä osuutta pakolaisvakoiluun tulisi ottaa huomioon näissä tilanteissa mahdollisesti esiintyvät pakottamistilanteet. Lisäksi huomioon tulisi ottaa tällaisille henkilöille kuuluva suoja karkottamista vastaan sekä prosessin mahdolliset vaikutukset henkilölle myönnettävään pakolaisstatukseen. Siten UNHCR:n mukaan tulisi lainvalmistelussa vielä huolellisesti pohtia ja varmistaa, ettei ehdotetulla lainmuutoksella tiedostamatta heikennetä suomalaisen lainsäädännön turvapaikanhakijoille ja pakolaisille takaamaa suojaa palauttamista vastaan.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että rangaistavuuden perusteeksi pitäisi olla painava yhteiskunnallinen tarve huomioon ottaen jo olemassa oleva sääntely ja vaihtoehtoiset keinot. Tässä tapauksessa painavaa yhteiskunnallista tarvetta ei näyttäisi olevan. Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan rangaistavaksi ei tulisi säätää myöskään tekoja, joihin liittyy ylitsepääsemättömiä näyttöongelmia tai joiden valvonta jo etukäteen voidaan arvioida tehottomaksi. Vaikka näyttökysymykset eivät olisikaan aivan ylitsepääsemättömiä, tulisivat ne arvioidussa rikostyyppissä olemaan kuitenkin ilmeisiä nimenomaan sen suhteen, että ovatko teolla saadut tiedot vieraalle valtiolle luovutettuna omiaan aiheuttamaan kohteelle tai hänen läheisilleen vaaraa säännöksessä edellytetyllä tavalla.

Valtakunnansyyttäjänvirasto arvioi, että suojeltava oikeushyvä on enemmän poliittisten oikeuksien suojeleminen kuin Suomen valtiolliset edut ja oikeudet. Tästä syystä uusi säännös olisi luontevinta sijoittaa rikoslain 14 lukuun eikä nyt päädytyllä tavalla 12 lukuun. Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan teon tekeminen vierasta valtiota hyödyttääkseen puoltaa toisaalta esitettyä 12 lukua.

Valtakunnansyyttäjänviraston näkemyksen mukaan rangaistavuuden edellytyksenä tulee ehdottomasti olla, että tietoja hankkii oikeudettomasti, salaa tai petoksellisesti. Yrittystä ei tulisi erityisesti näyttökysymysten vuoksi säätää rangaistavaksi, mutta sen sijaan yritys voitaisiin Valtakunnansyyttäjänviraston mielestä rinnastaa täytettyyn teokoon. Tämä voisi olla ennalta estävää ja ainakin se helpottaisi näyttökysymyksissä teon arviointia. Sikäli kuin rikoslain 12 lukuun tulee säädettäväksi uusi 9 a §, tulisi sen rangaistusasteikko Valtakunnansyyttäjänviraston näkemyksen mukaan olla sakkoon tai vankeuteen enintään vuodeksi, jolloin säännös rinnastuisi muihin tietojen keräämisrikkisiin (RL 24 luvun 5 § ja 6 §).

Valtakunnansyyttäjänvirasto arvioi lopuksi, että tähän rikostyyppiin sopisi hyvin muistiossa ehdotettu ratkaisu, jonka mukaan henkilöön kohdistuva luvaton tiedustelutoiminta olisi asianomistajarikos, mutta syyte voitaisiin kuitenkin nostaa, jos erittäin tärkeä yleinen etu sitä vaatii.

Vantaan käräjäoikeus toteaa muistion mukaisesti, että Suomeen rinnasteisissa oikeusjärjestelmissä pakolaisvakoilu on erikseen säädetty rangaistavaksi vain Norjassa ja Ruotsissa. Tavallisempaa on, että yleissäännös valtion turvallisuutta vaarantavasta tietojen keräämisestä saattaa tulla sovellettavaksi myös pakolaisvakoiluksi katsottavaan toimintaan (esimerkiksi Tanska, Saksa, Sveitsi).

Vantaan käräjäoikeus arvioi, että laittomat tiedonhankintakeinot, kohteen seuranta ja häirintä tulevat nykyisten säännösten nojalla katetuiksi. Samoin eriasteinen uhkailu ja pakottaminen on varsin pitkälle rangaistavaa. Laillisin keinoin ja/tai avoimesti tapahtuva tiedonhankinta, jonka yhteydessä ei syyllistytä rikokseen, mutta joka voi olla henkilön kannalta kuitenkin haitallista tai vaarallista, voi sen sijaan jäädä rankaisemattomaksi. Vantaan käräjäoikeuden mukaan laillinen tiedonhankinta voi tapahtua uhrilta salaa tai avoimesti kuten esimerkiksi kuvaaminen julkisella paikalla.

Vantaan käräjäoikeus ei ole katsonut tarpeelliseksi lausua arviomuistiosta laajemmin, koska mahdollisella uudella säännöksellä olisi vähäinen vaikutus käräjäoikeudessa käsiteltäviin asioihin.

Vähemmistövaltuutettu yhtyy Suojelupoliisin ja pakolaisten kanssa toimivien kansalaisjärjestöjen kantaan. Vähemmistövaltuutettu puoltaa pakolaisvakoilun kriminalisointia.

Myös vähemmistövaltuutetulle on tullut yhteydenottoja huolestuneilta ulkomaalaisilta, jotka epäilevät lähtömaansa viranomaisten tarkkailevan heitä. Vähemmistövaltuutettu korostaa, että julkisen vallan tehtävänä on turvata Suomessa olevien perus- ja ihmisoikeudet.

4 Lausunnot

Muistiosta pyydettiin lausunnot 26 taholta. Lausuntoja saatiin yhteensä 21.

Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta. Tähdellä (*) merkityt antoivat lausunnon.

Ulkoasiainministeriö*
Sisäministeriö*
Opetus- ja kulttuuriministeriö*
Työ- ja elinkeinoministeriö
Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö*
Eduskunnan oikeusasiamies*
Keskusrikospoliisi*
Poliisihallitus*
Vähemmistövaltuutetun toimisto*
Valtakunnansyyttäjänvirasto*
Suojelupoliisi*
Maahanmuuttovirasto*
Helsingin hovioikeus*
Turun hovioikeus
Vantaan kärjäoikeus*
Itä-Uudenmaan syyttäjänvirasto*
Helsingin poliisilaitos*
Suomen Asianajajaliitto ry*
Suomen Punainen Risti*
Amnesty International Suomen osasto ry*
Ihmisoikeusliitto ry
Pakolaisneuvonta ry*
Suomen pakolaisapu ry*
Suomen somaliliitto ry
The UNHCR Regional Office for the Baltic and Nordic Countries (lausunnon antoi The UNHCR Regional Office for the Northern Countries) *
professori Kimmo Nuotio

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-445-7 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.oikeusministerio.fi